

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΙΑ 102. Θεωρία της αρχαιολογικής
επιστήμης: Κύρια ρεύματα και σχολές.
Ενότητα 2: Η νέα ή διαδικαστική αρχαιολογία

Γιώργος Βαβουρανάκης
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Περιεχόμενα ενότητας

- Η νέα αρχαιολογία.
- Η αρχαιολογία ως επιστήμη.
- Ενδιάμεση Θεωρία.
- Πολιτισμός και διαδικασία.

Πολιτισμός και διαδικασία.

Πολιτισμός και υλικός πολιτισμός

- Πώς λειτουργούν οι κοινωνίες;
- Πώς σχετίζονται μεταξύ τους οι άνθρωποι;
- Πώς σχηματίζονται οι ανθρώπινες ομάδες;
- Σταδιακές εξελίξεις ή τομές και ασυνέχειες;
- Πώς συνδέονται καθημερινές ασχολίες με τη μακρά διάρκεια;

- Σχέση αρχαιολογίας, κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας, ιστορίας

Τι είναι πολιτισμός;

- Ανθρωπολογία
- Κλασικές σπουδές
- Πολιτισμός και «κουλτούρα»
- Culture & civilisation
- Πολιτισμός και φυλή/έθνος

Μερικές συνήθειες μεταφορικές εκφράσεις

Η βιολογική μεταφορά

- Η γένεση του πολιτισμού
- Το ώριμο στάδιο της κεραμικής
- Η πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας

Η αρχιτεκτονική μεταφορά

- Η κατάρρευση εκ των έσω
- Τα θεμέλια των ανακτορικών κοινωνιών

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

- Γερμανικός Ιδεαλισμός
- Zeitgeist
- Πνεύμα -> Τέχνη
- Τέχνη -> Πολιτισμός
- Πολιτισμός = Υψηλός πολιτισμός ≠ Λαϊκός πολιτισμός

Εικόνα 1

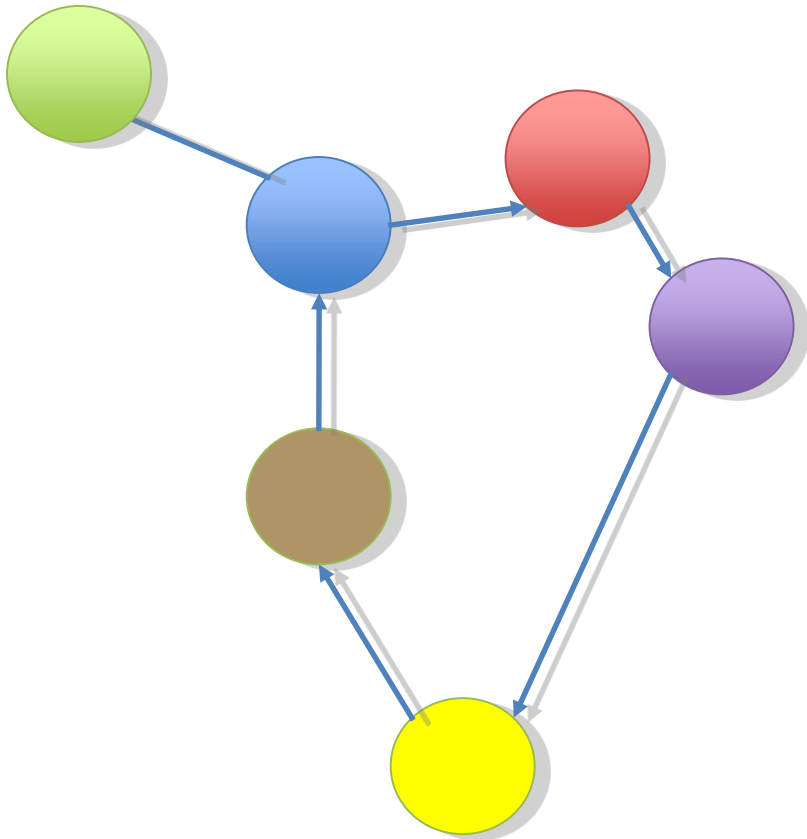
Υλικά κατάλοιπα και πολιτισμός

«Αν υποθέσουμε ότι οι Μυκηναίοι ήταν Έλληνες, πρέπει να παραδεχθούμε ότι το **εντόπιο Ελληνικό πνεύμα** για λίγο καιρό, κατά κάποιο μυστηριώδη τρόπο, καταπνίγηκε από ανατολικές επιδράσεις, ιδιαίτερα δε από την επίδραση αυτού του γοητευτικού μαγικού κόσμου, του πολιτισμού της Μινωικής Κρήτης. Διασώθηκε δε απ' αυτόν **τον αποπνικτικό περιορισμό** μόνο με την κατάρρευση του Μυκηναϊκού κόσμου και την έντονη ώθηση που δημιουργήθηκε με την είσοδο στη σκηνή των ημιβάρβαρων και ακόμα **αδιάφθορων φύλων** των Ελλήνων Δωριέων, κατά τους αιώνες μετά το 1200 περίπου.»

S. Hood, *Η τέχνη στην προϊστορική Ελλάδα* (1978), 293.

Η ιστορία του πολιτισμού

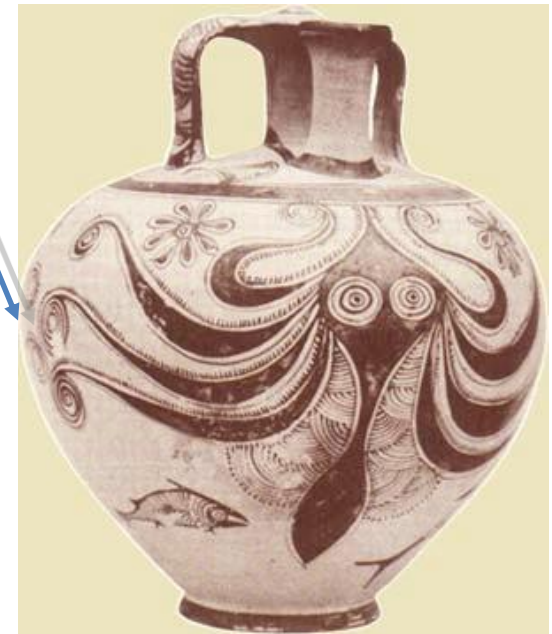

Εικόνα 3

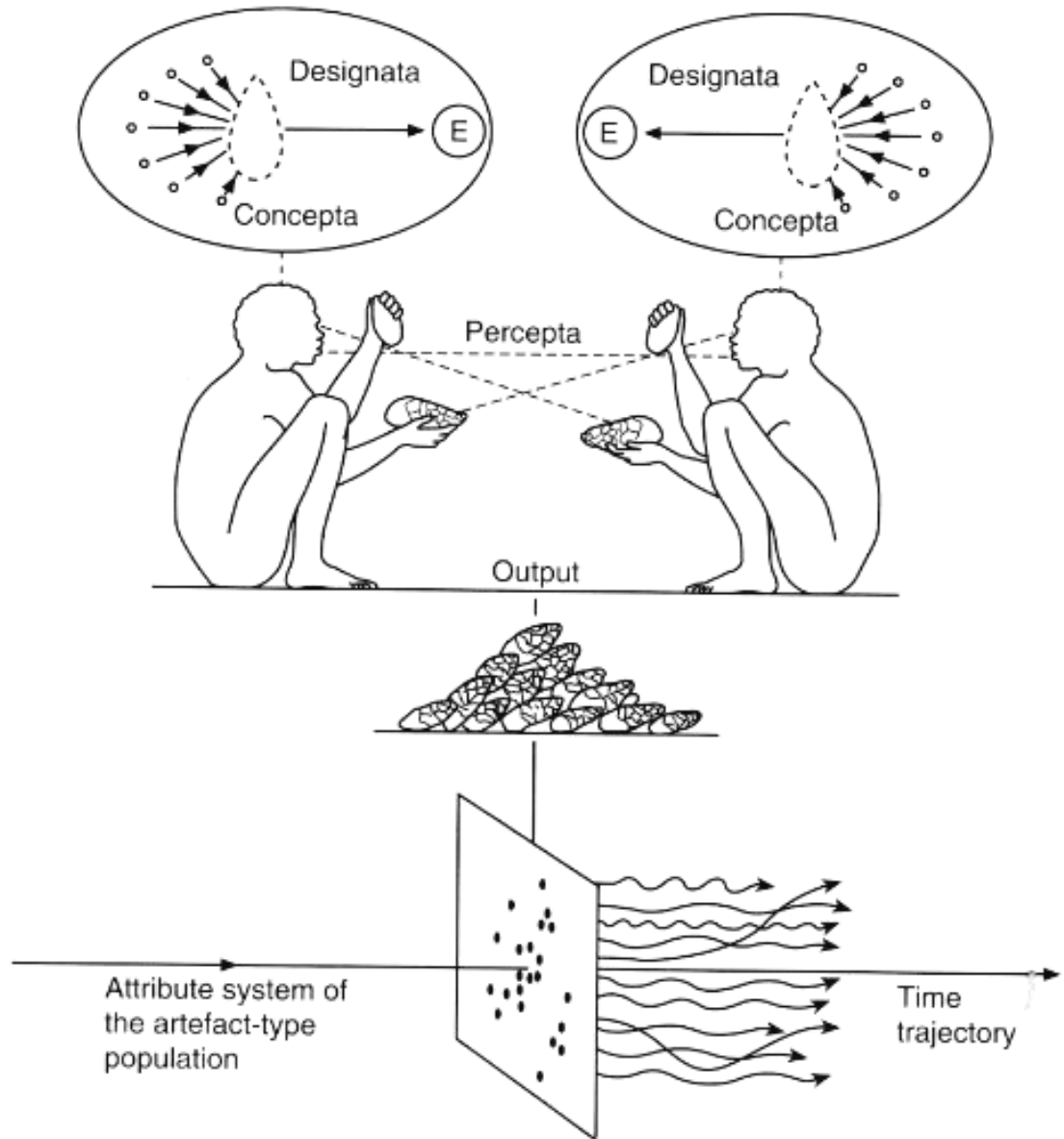

Εικόνα 2

Εικόνα 4

Το σχήμα του David Clarke για την παραδοσιακή αρχαιολογία

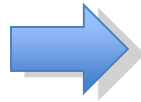

Εικόνα 5

Ιστορία του πολιτισμού

Ιδεαλιστικό υπόβαθρο

- Δείγματα υψηλής τέχνης
- Δείγματα σκέψης
- Δείγματα πολιτισμού
- Δείγματα ταυτότητας
- Κανόνες ζωής

Έμφαση στο υλικό

- Λεπτότεχνη κεραμική
- Τοιχογραφίες
- Ιερά
- Ταφικά έθιμα
- Κέντρα διοίκησης

Πολιτισμός και κανονικότητα (νόρμα)

Κανείς δεν γνωρίζει από που προέρχεται ή ιδέα αυτών των λίθινων θολωτών κτισμάτων, διότι δεν υπάρχουν πραγματικοί προγονοί τους στην Ελλάδα ή τις άλλες Μεσογειακές περιοχές που γνώριζαν οι Έλληνες. Όλες οι προσπάθειες για αναζήτηση της προέλευσης τους στους μικρότερους κυκλικούς τάφους της ΠΜ II Κρήτης, που κατασκευάζονταν επάνω από το έδαφος ή τους ορθογώνιους τάφους της Συρίας, που εκτίζοντο κάτω από το έδαφος, βρίσκονται σε καταφανή σύγκρουση με το σχήμα και την χρονολογία. Πιθανόν να τους δημιούργησε ένας συνδυασμός παραγόντων: μιά αυτόχθων τάση των Μυκηναίων προς τον μεγαλιθισμό, αναφορές στις πυραμίδες της Αιγύπτου, νέες τεχνικές λατόμησης στην Ελλάδα, μιά προτίμηση προς κυκλικά ταφικά κτίσματα και μιά νέα αίσθηση πολιτικού ανταγωνισμού, που παρακίνησε τον τοπικό άρχοντα να υπερβάλει τον εαυτόν του όπως και οι ξένοι «αδελφοί» του. Ταυτόχρονα εγίνοντο πειραματισμοί σε τάφους νέων σχημάτων, όπως ο λεπτός ορθογώνιος λίθινος θαλαμοειδής τάφος που παρενεβλήθη στον Περίβολο Β των Μυκηνών (Τάφος Ρ) (Είκ. XVI Γ) ή οι μεγαλόπρεποι αλλά μη πρωτότυποι χτιστοί τάφοι της Κνωσσού: ο Βασιλικός Τάφος, ο Τάφος τού Ναού και ο θολωτός τάφος επάνω στο ύψωμα τής Κεφάλας (πρβλ. Σχ. 6 κγ).

E. Vermeule, *Ελλάς, Εποχή του Χαλκού* (1964), 130

Πώς προκύπτει η αλληλεπίδραση και γιατί η συγκεκριμένη μερική αλληλεπίδραση;

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Εικόνα 8

Εικόνα 9

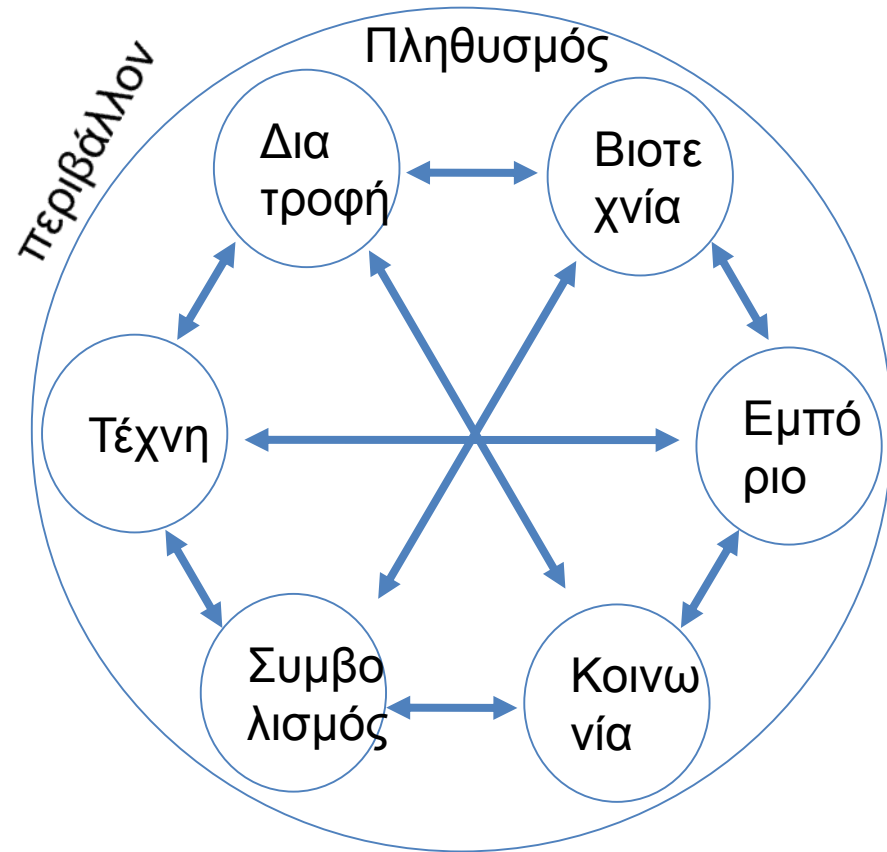
Κυκλάδες

Κρήτη

Το πολιτισμικό σύστημα

- Οι πολιτισμοί προσαρμόζονται στο περιβάλλον
- Τα στοιχεία του πολιτισμού είναι παρατηρήσιμα
- Ο πολιτισμός μοντελοποιείται και συγκρίνεται με άλλους
- Τα υποσυστήματα είναι αλληλεξαρτώμενα
- Η εξάρτηση σχετίζεται με τη λειτουργία τους
- Οι αρχαιολόγοι μπορούν να εξετάσουν τους συσχετισμούς υποσυστημάτων

Παραδείγματα

- Κρήτη: ετερογενές περιβάλλον > αλληλεξάρτηση > πλεόνασμα > διαχείριση > ανάκτορα
- Κυκλάδες: ελάχιστη καλλιεργήσιμη γη > θαλάσσια επικοινωνία > εμπόριο > μεταλλοτεχνία και «διεθνές πνεύμα»

Εικόνα 10

Εικόνα 11

Πολιόχνη

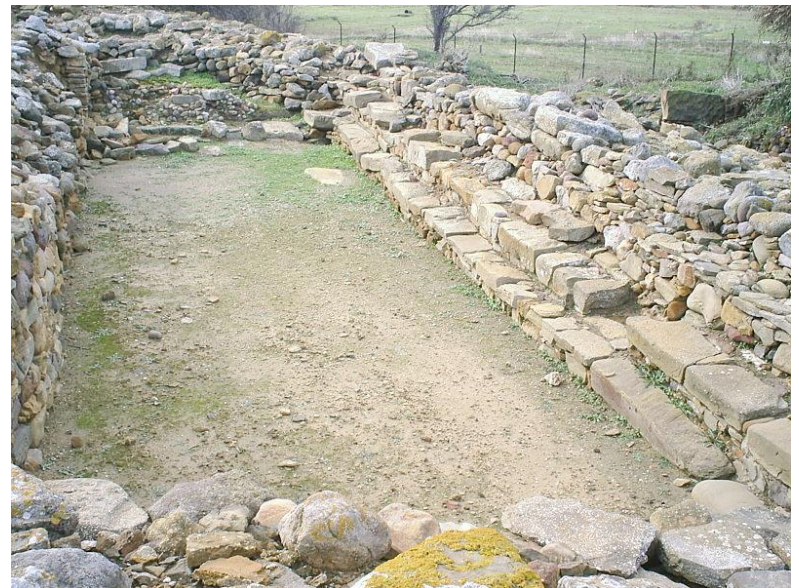

Εικόνα 12

Σιταποθήκη

Εικόνα 13

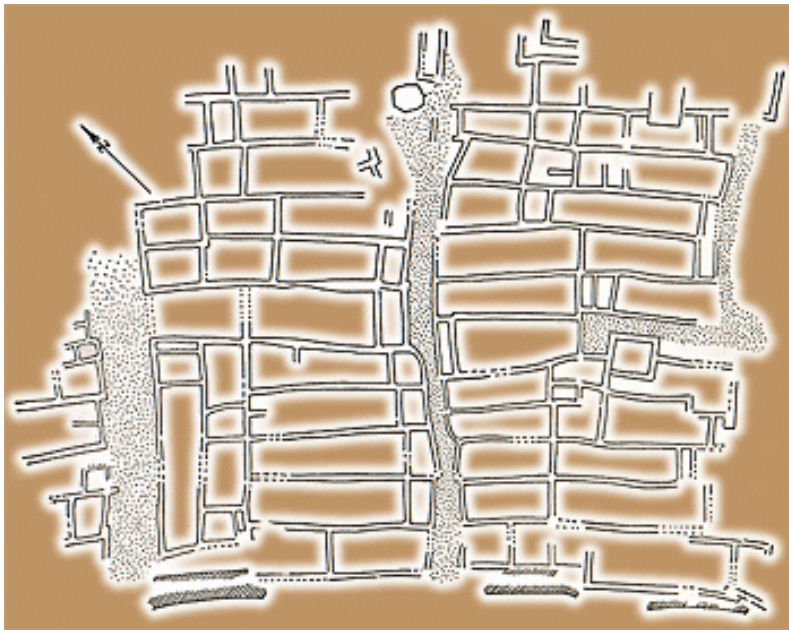
Βουλευτήριο

Εικόνα 14

Σύγκριση συστημάτων

Θερμή Λέσβου, ΠΕΧ

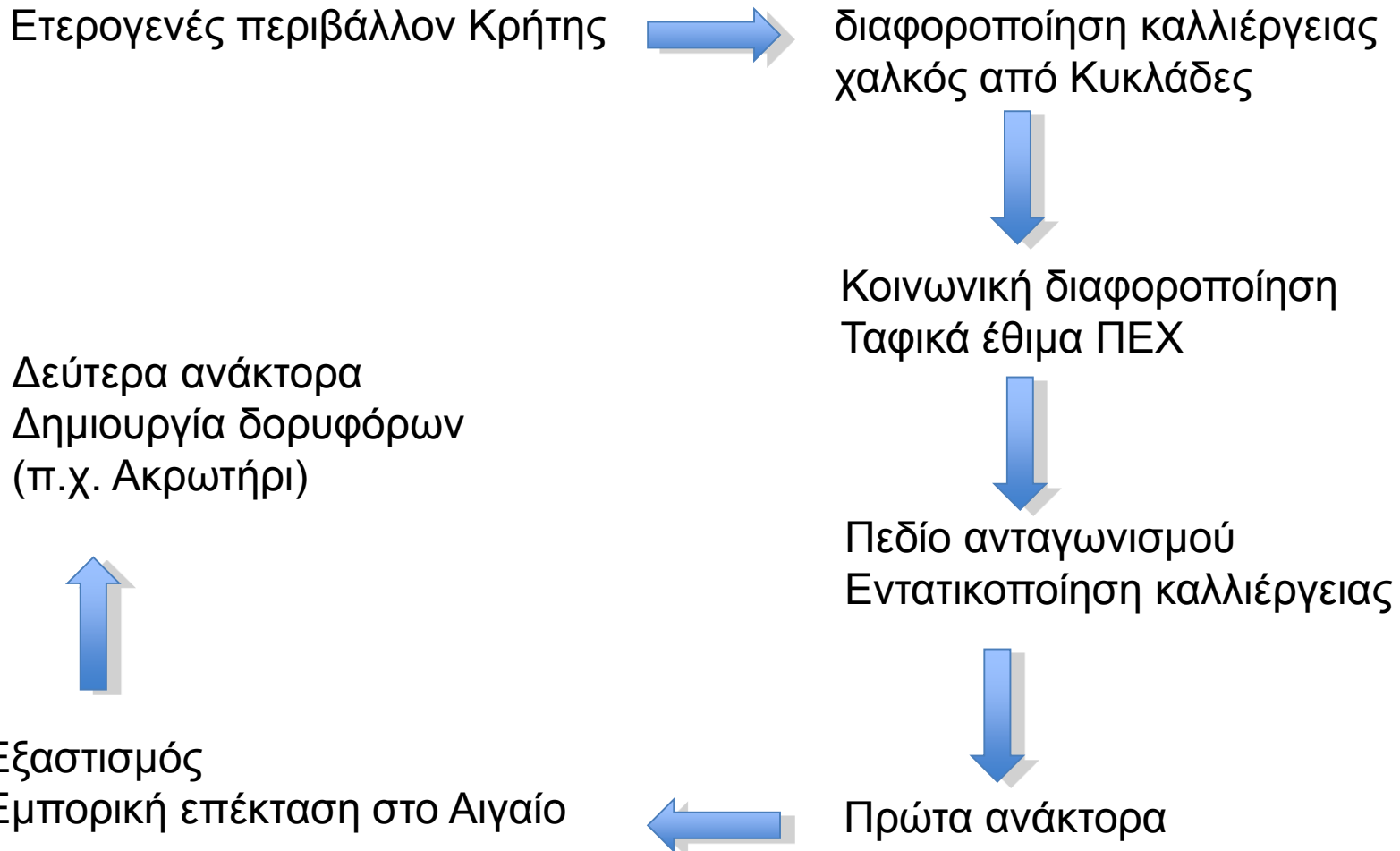
Εικόνα 15

Γουρνιά Κρήτης, ΥΕΧ

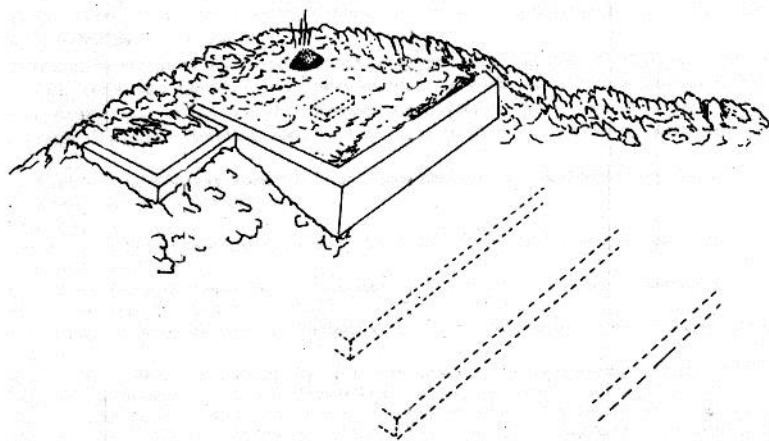
Εικόνα 16

Συσχετισμός υποσυστημάτων

Ιερά κορυφής

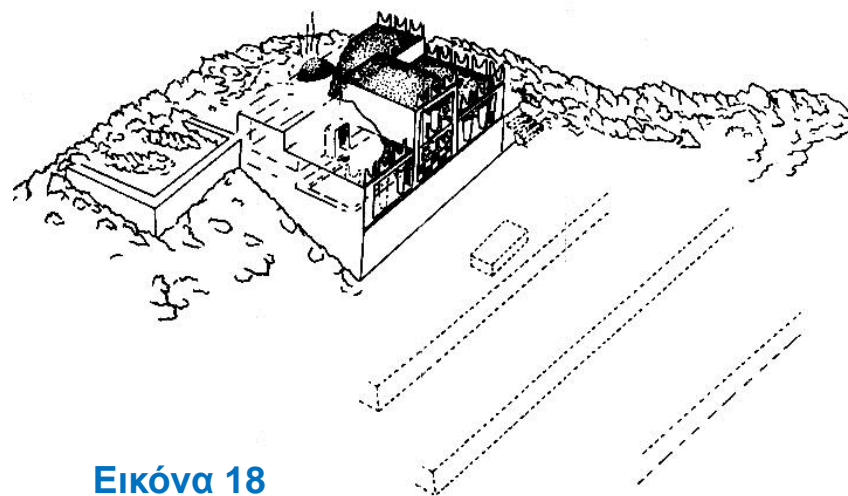
Παλαιοανακτορική φάση

Εικόνα 17

Λαϊκή λατρεία

Νεοανακτορική φάση

Εικόνα 18

Ανακτορική λατρεία

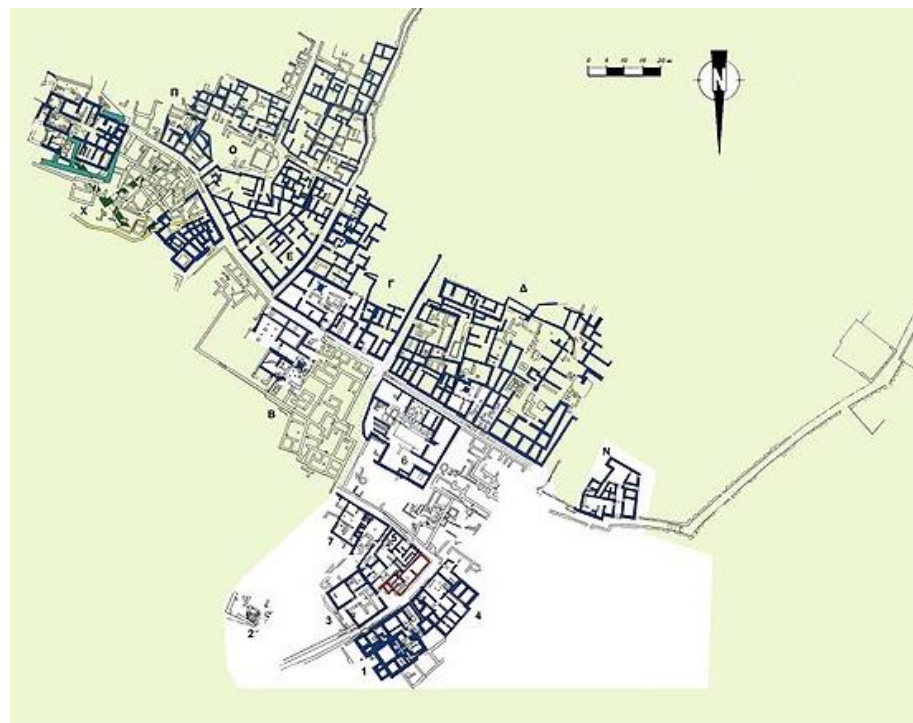
Συσχετισμός υποσυστημάτων

Εικόνα 19

Κνωσός

Εικόνα 20

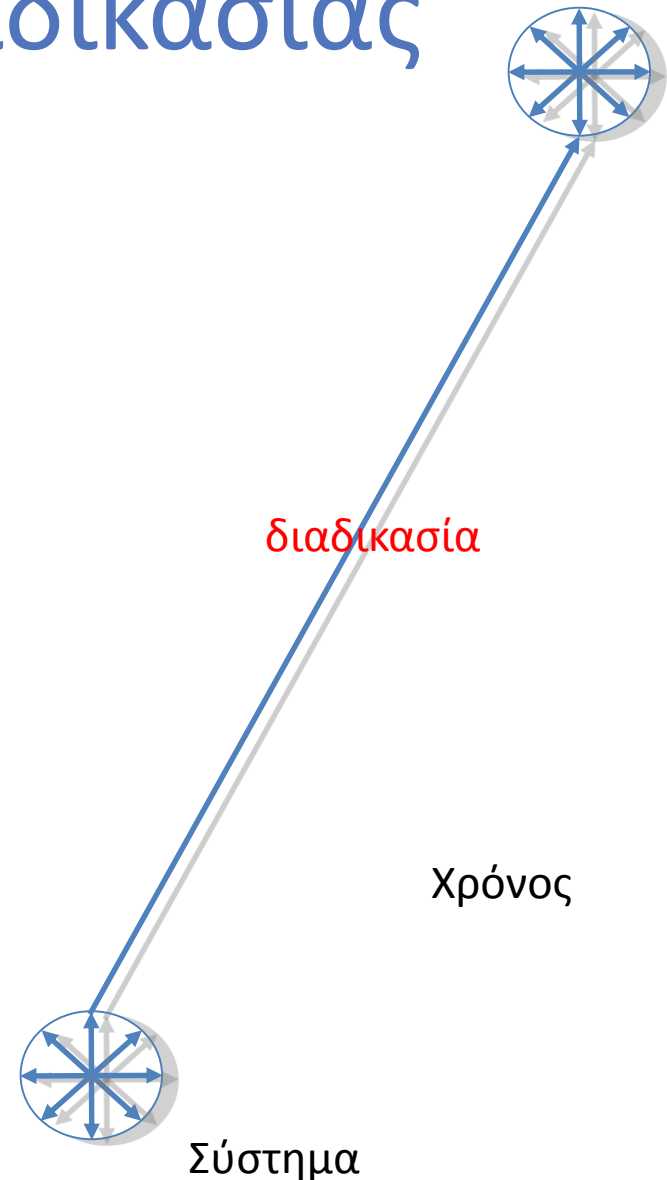

Παλαίκαстро

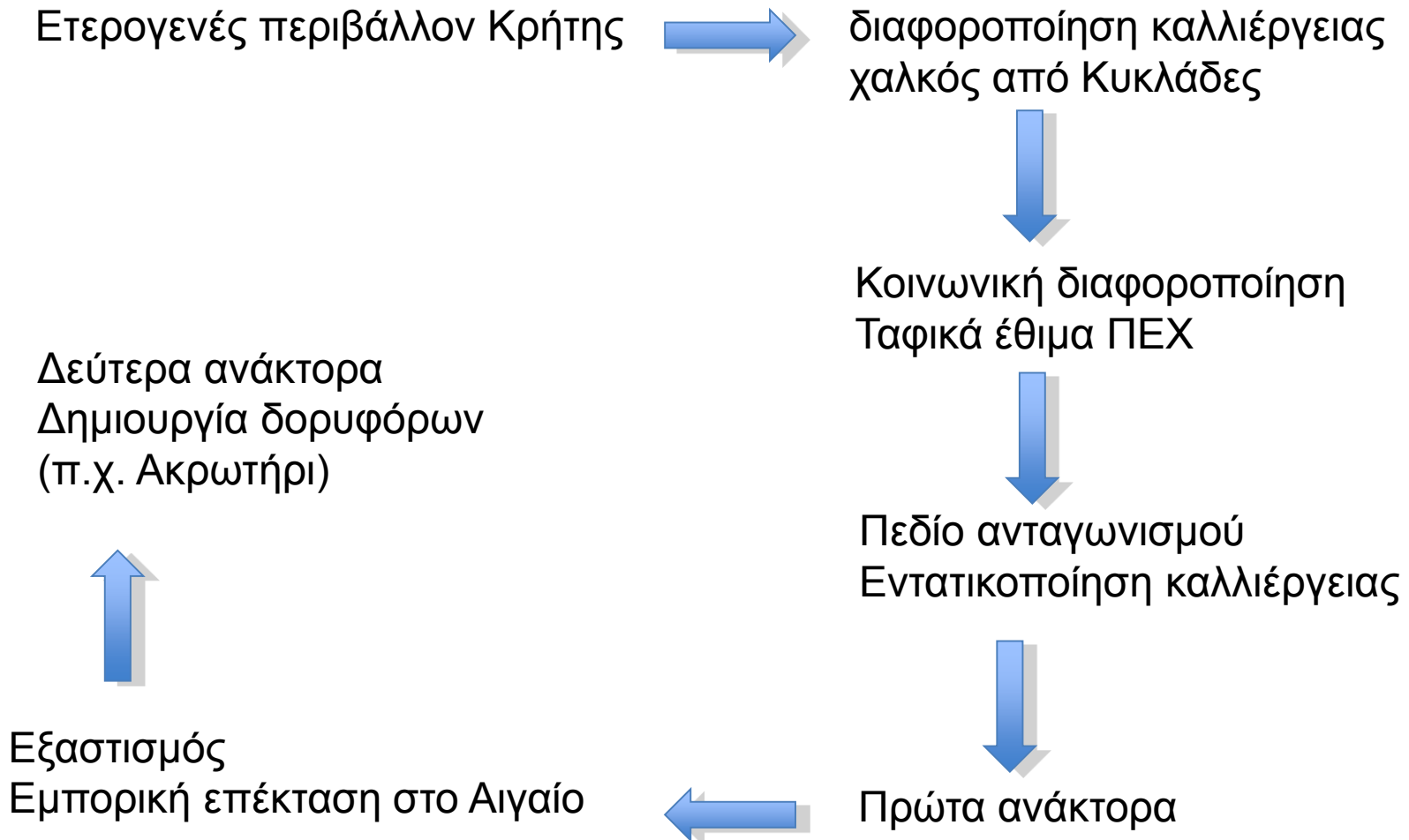

Η έννοια της διαδικασίας

- Αντί ποιος και πότε > Γιατί;
 - Από την τυπολογία στην κοινωνία
- Βαθύτερες εξελίξεις
 - Σημασία φαινομένων και υλικού
- Αλλαγή στη μακρά διάρκεια
 - Βλ. και σχολή Annales στην Ιστορία

Διαδικασία και εξέλιξη στη μακρά διάρκεια

Πλεονεκτήματα διαδικαστικής προσέγγισης

- Αποφεύγει τον ιδεαλισμό και την αναζήτηση του πνεύματος
- Υλική προσέγγιση προσαρμοσμένη στα αρχαιολογικά δεδομένα
- Αποφεύγει μονές αιτιάσεις
- Τονίζει το «γιατί;»
- Δίνει αισιόδοξη προοπτική για την εξήγηση του παρελθόντος

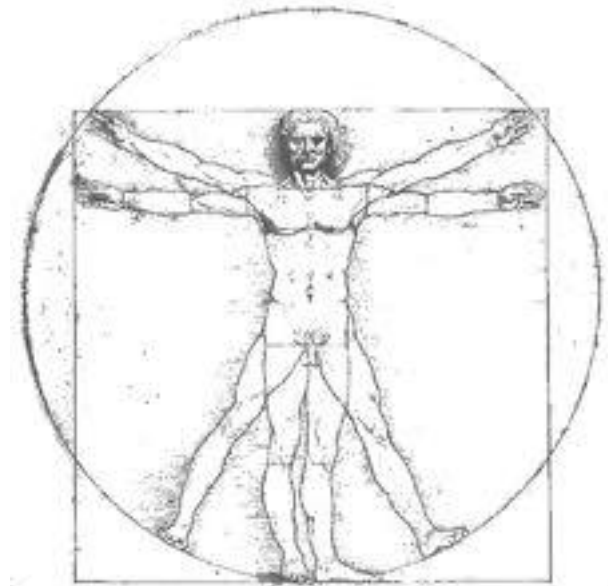
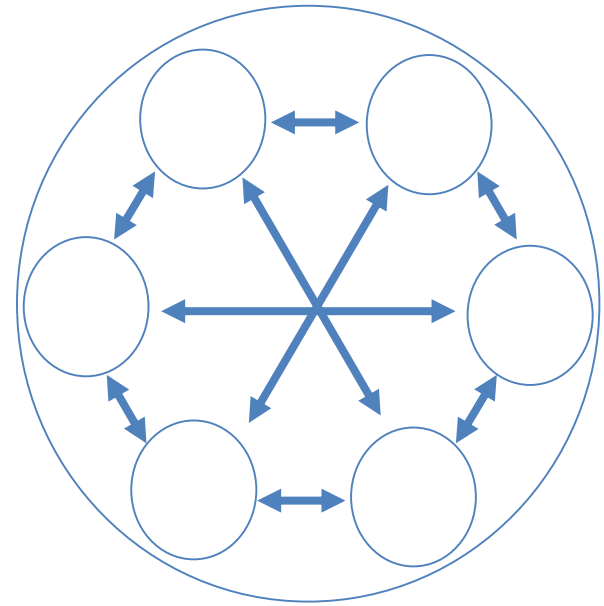
Παραδείγματα

- Άνοδος Μινωικών ανακτόρων
- Πτώση Μινωικών ανακτόρων
- Μινωικές επιρροές στη Μυκηναϊκή Ελλάδα
- Πτώση Μυκηναϊκών ανακτόρων

Διαδικασία και λειτουργισμός

- Λειτουργισμός
- Οργανική αναλογία
- Το φυσικό σώμα
- Το κοινωνικό σώμα
- Αποικιοκρατία
- Κατανόηση μη δυτικών εθίμων
- Απομάκρυνση από ιστορική καταγωγή
- Συγχρονική προσέγγιση

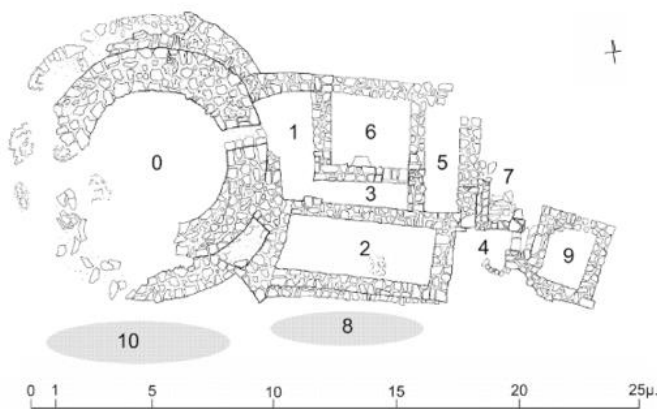

Εικόνα 21

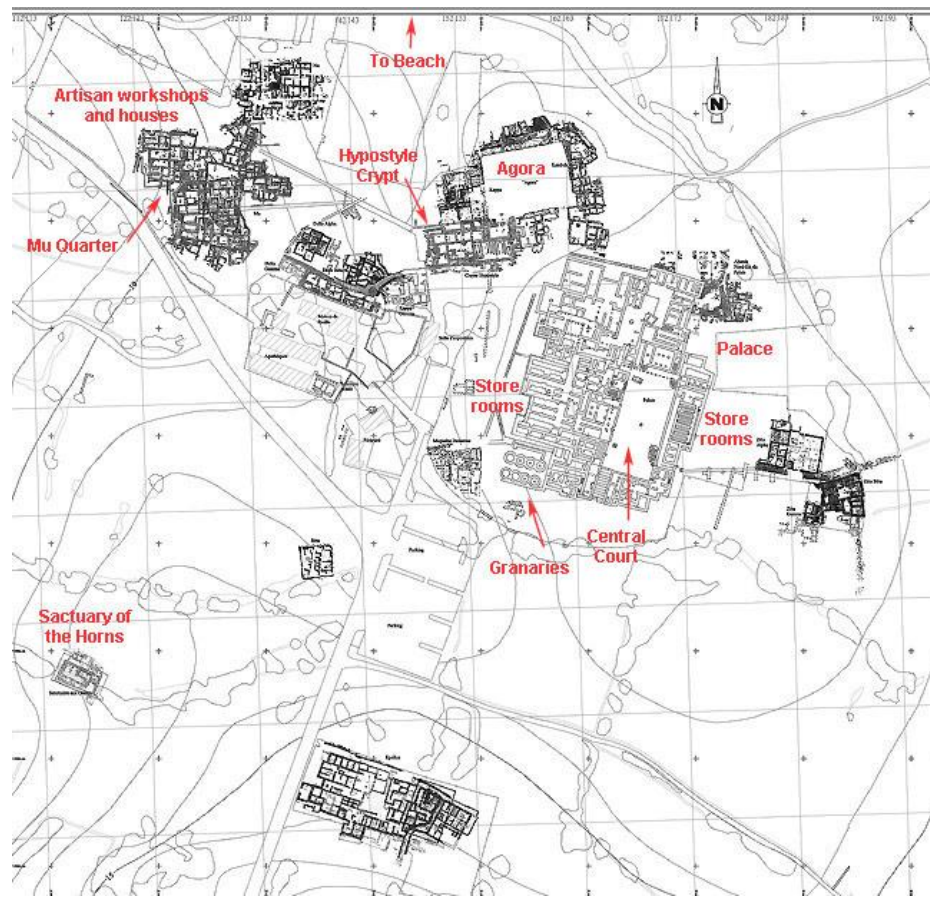
Προβλήματα της διαδικαστικής προσέγγισης A

- Λειτουργισμός και αίσθηση ιστορικότητας
- Μινωικά ανάκτορα: εξαναγκασμός, συνεργασία ή ντετερμινισμός;

Εικόνα 22

Απεσωκάρι, θόλος Β

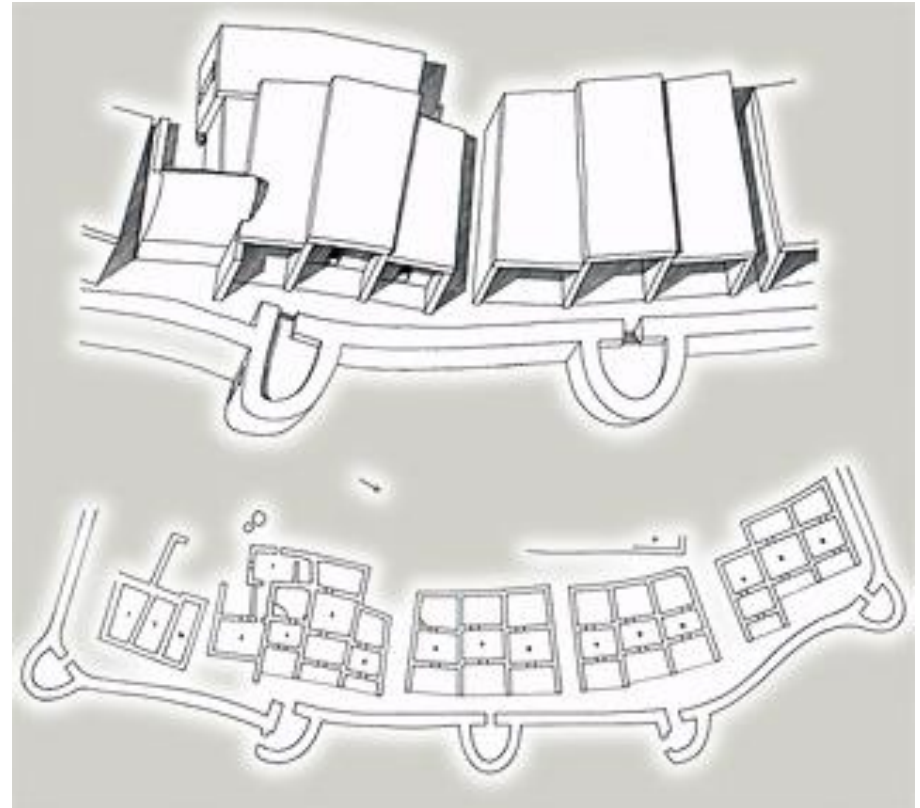

Εικόνα 23

Μάλια

Προβλήματα της διαδικαστικής προσέγγισης Β

- Η αποκλειστικότητα της εξήγησης
- Περιορισμένη δυνατότητα επιλογών στον άνθρωπο
- Αδυναμία εναλλακτικών
- Π.χ. Γιατί ανάκτορα στην Κνωσό και όχι στο Μόχλο
- Γιατί ανάκτορα στην Κρήτη και όχι στην ηπειρωτική Ελλάδα με τα κέντρα της ΠΕΧ;

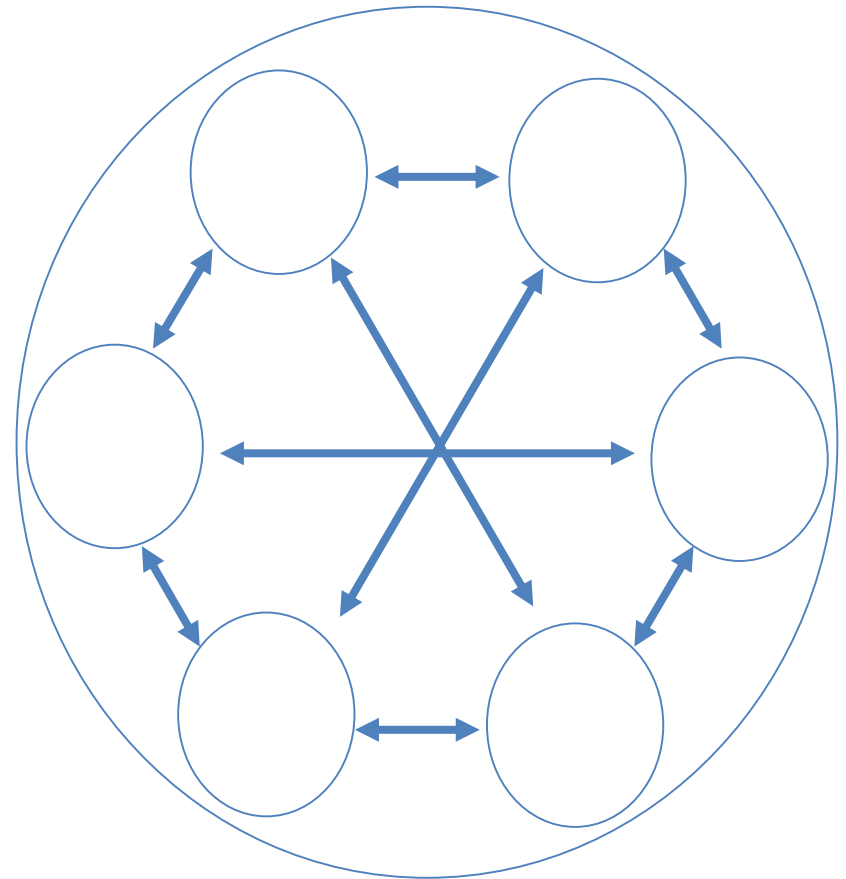
Αίγινα, ΠΕΧ

Εικόνα 24

Προβλήματα της διαδικαστικής προσέγγισης Γ

- Ο λειτουργισμός δεν εξηγεί επαρκώς την αλλαγή
- Η αναγκαιότητα του εξωτερικού παράγοντα
- Εξέλιξη και «επανάσταση» στην Κρήτη
- Η πτώση των εξωτερικών επαφών στο τέλος της ΠΕΧ
- Η «διακοπή» της ΜΕΧ στην ηπειρωτική Ελλάδα

Προβλήματα της διαδικαστικής προσέγγισης Δ

- Η συστημικότητα ως κοινωνικός έλεγχος
- Η εξήγηση ως έλεγχος του κοινωνικού υποκειμένου από το εργαστήριο
- Σταθερότητα αντί σύγκρουσης

Εικόνα 25

«Κούρος»

Εικόνα 26

Παλαίκαστρο, Κτήριο 5

Προβλήματα της διαδικαστικής προσέγγισης E

- Επινοημένες κατηγορίες
- Πανομοιότυπες κατηγορίες
- Μεσοαστική προσέγγιση
- Δυτική προσέγγιση
- Προσέγγιση εκ των έσω;
- Emic – etic
- Συμπεριφορά και δράση

Εικόνα 27

Οι διαδικαστικοί αρχαιολόγοι απαντούν

- Διαχωρισμός λειτουργικής εξήγησης από λειτουργισμό
- Ενσωμάτωση συγκρούσεων στα διαδικαστικά μοντέλα
- Έτσι είναι δυνατή η αλλαγή εκ των έσω
- Εξέταση γνωστικών παραμέτρων

Evolution and “revolution”

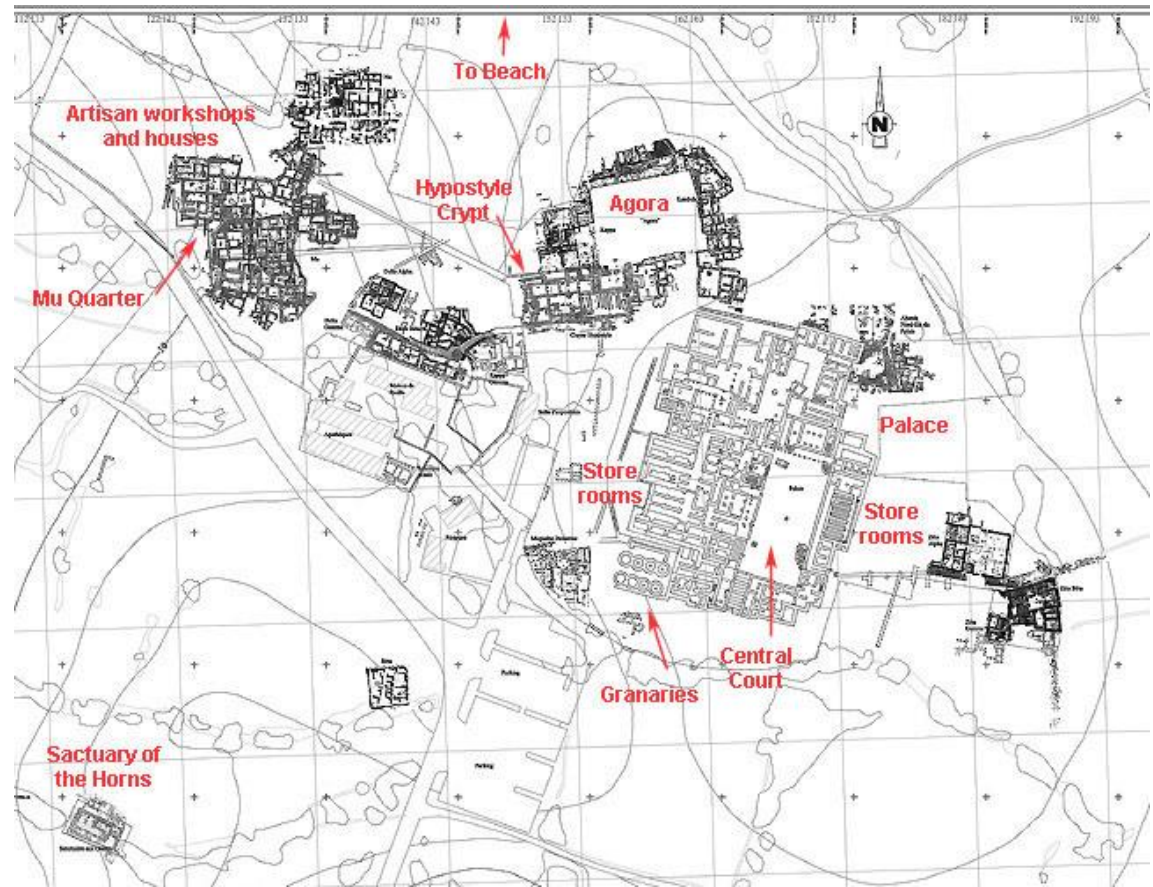

Κνωσός

Εικόνα 28

Τροποποιημένες διαδικαστικές προσεγγίσεις

- Εισαγωγή παραμέτρων όπως σύγκρουση, φύλο, κοινωνικές σχέσεις
- Ιεραρχία και ετεραρχία στα Μάλια
- Ο ρόλος του νοικοκυριού

Εικόνα 29

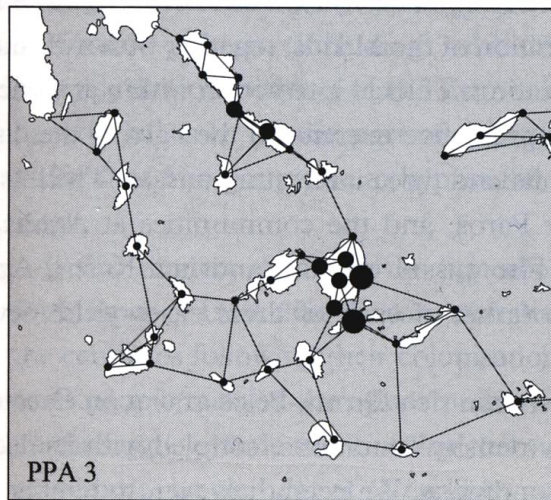
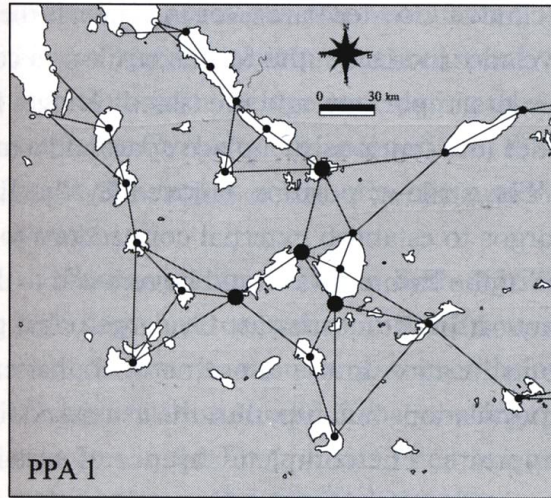
Θεωρία Παγκοσμίων Συστημάτων

- World Systems Theory
- Απόπειρα εξήγησης του καπιταλιστικού φαινομένου
- Ο καπιταλισμός ως παγκοσμιοποιημένο φαινόμενο
- Πυρήνας και Περιφέρεια
- Core & Periphery
- Αλλαγή στον πυρήνα – αλλαγή στην περιφέρεια
- ΠΕΧ Αιγαίο και Κρήτη
- Μεσομινωική Κρήτη και Αιγαίο
- ΥΕΧ ανατολική Μεσόγειος: Συρία, Αίγυπτος, Κύπρος, Αιγαίο

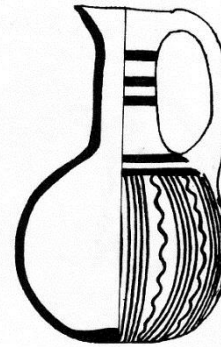
Προσομοιώσεις και μαθηματική μοντελοποίηση

Εικόνα 30

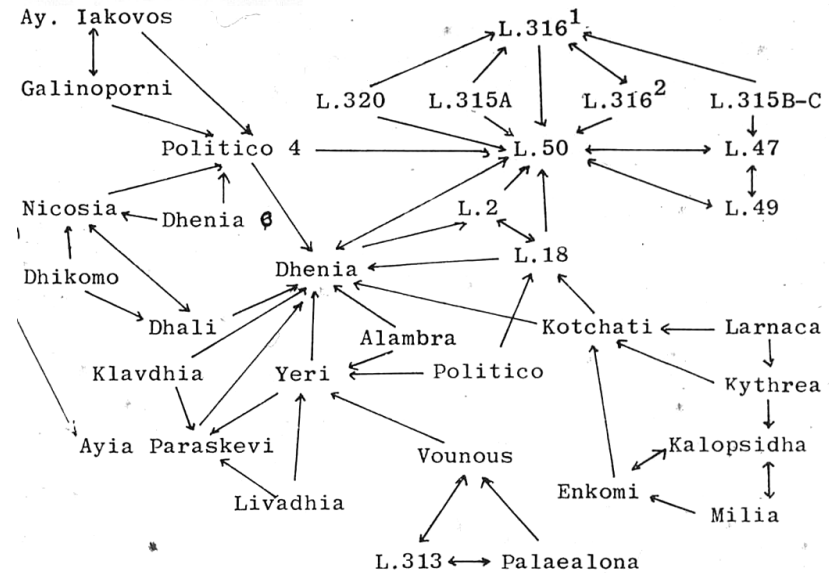

Proximate Point Analysis

Εικόνα 31

Εικόνα 32

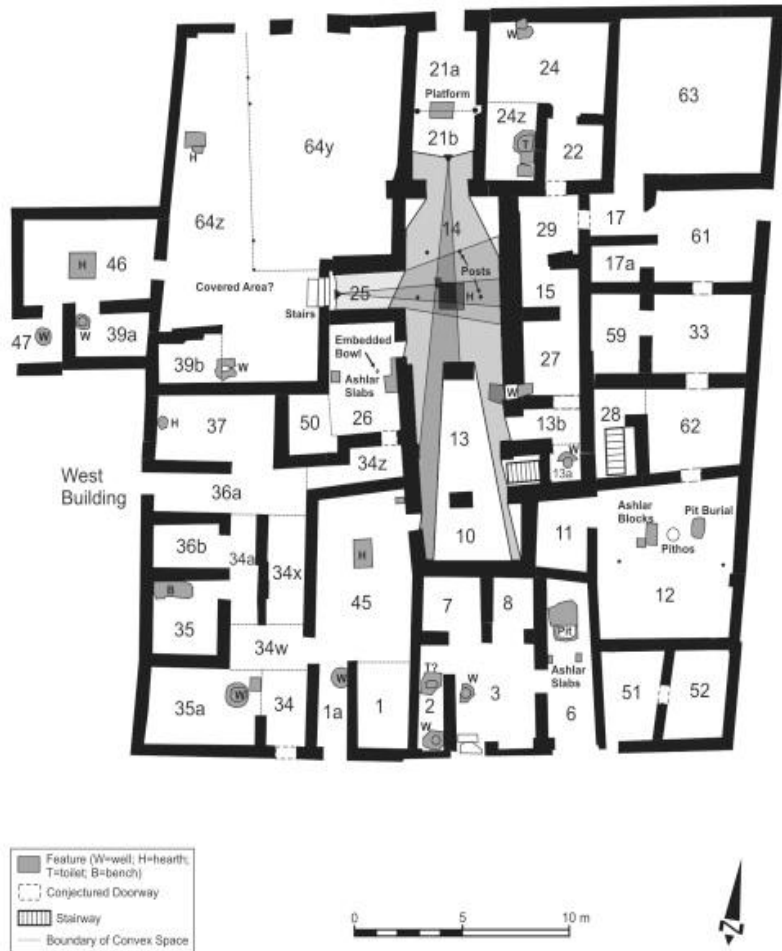
Ανάλυση διακόσμησης Λευκής Γραπτής κεραμικής, Κύπρος MEX

Εικόνα 33

Μαθηματική ανάλυση χώρου

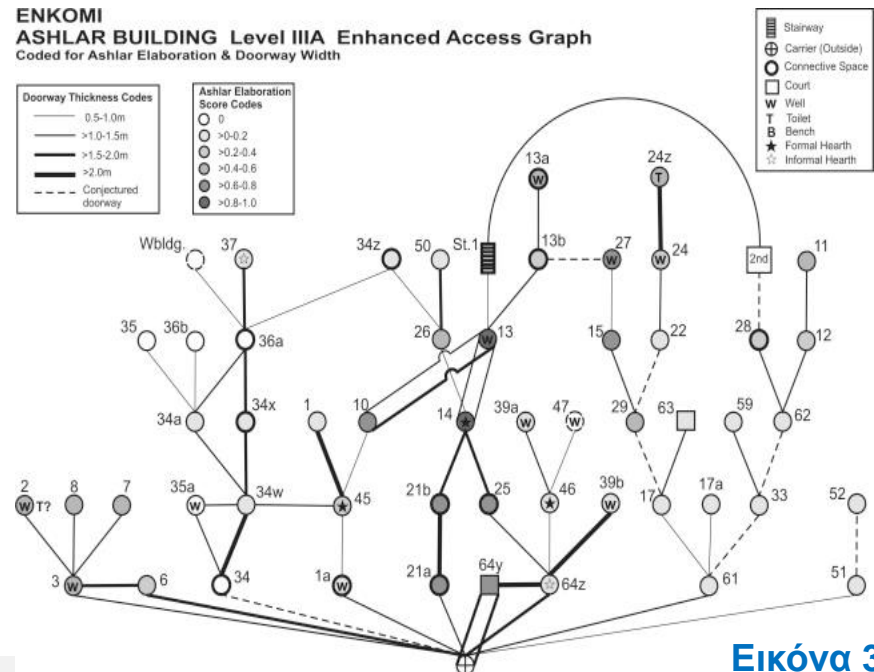
ENKOMI
ASHLAR BUILDING Level IIIA

Εικόνα 34

Εικόνα 35

ENKOMI
ASHLAR BUILDING Level IIIA Enhanced Access Graph
Coded for Ashlar Elaboration & Doorway Width

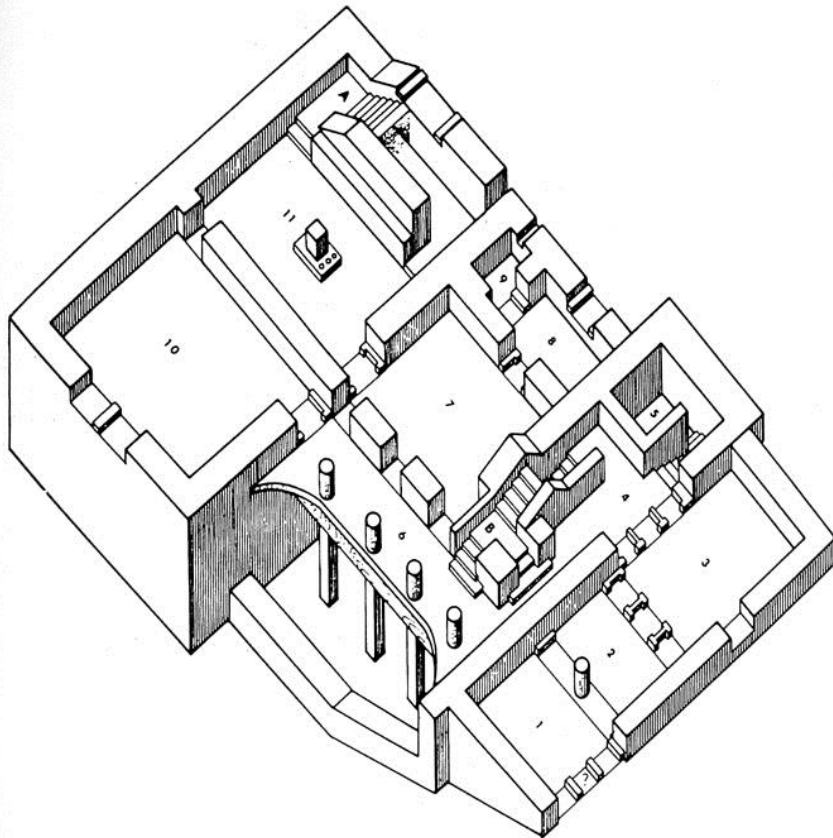

Εικόνα 36

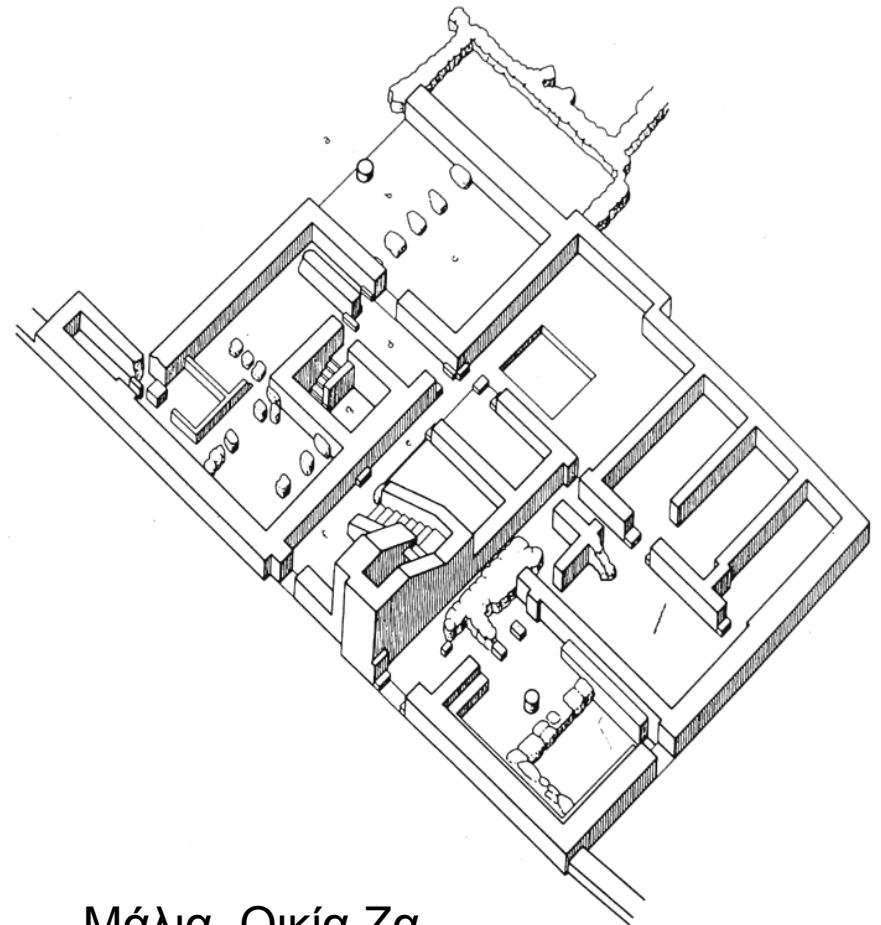
Μοντελοποίηση πρόσβασης σε μινωικά συστήματα αιθουσών

Εικόνα 37

Κνωσός, Νότια Οικία

Εικόνα 38

Μάλια, Οικία Ζα

Διαδικασία και άτομο

- Είναι η ανθρώπινη δράση εντελώς απρόβλεπτη;
- Π.χ. Αυτοκτονίες και κρίση
- Πού στηρίζεται η επιρροή των «μεγάλων ανδρών»;
- Η σημασία του ατόμου για τη Δυτική σκέψη
- Η σημασία της ελευθερίας για τη Δυτική σκέψη
- Προτεσταντισμός
- Άτομο και συλλογική ταυτότητα
- Άτομο και συλλογική δράση
- Άτομο και δομή
- Πόσο εύκολα μπορούμε να διακρίνουμε το άτομο στο αρχαιολογικό υλικό;
- Πόσο χρήσιμη για την κατανόηση μίας συλλογικότητας (κοινωνίας) είναι η διάκριση του ατόμου;

Τέλος Παρουσίασης

Πολιτισμός και διαδικασία.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γιώργος Βαβουρανάκης. «ΙΑ 102. Θεωρία της αρχαιολογικής επιστήμης: Κύρια ρεύματα και σχολές. Ενότητα 2: Η νέα ή διαδικαστική αρχαιολογία. Παρουσίαση 5: Πολιτισμός και διαδικασία». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH12/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

1. "Hegel" by Julius Ludwig Sebbers - <http://www.hegel.net/en/gwh3.htm>. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons -

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hegel.jpg#/media/File:Hegel.jpg>

2. Terracotta rhyton painted in "Marine Style" with murexes (Zakros, Late Minoan IB, ca. 1525/1500-1450 B.C.) (Courtesy Onassis Public Benefit Foundation)

<https://ferrebeekeeper.wordpress.com/2011/04/15/the-octopus-motif-in-ancient-greek-ceramics/>

3. Naxos. Early cycladic ceramic 3200-2300 B.C., <http://www.greek-thesaurus.gr/Ancient-Greeks-influence-America.html> (image: <http://www.greek-thesaurus.gr/images/pub/cycladic-pottery.jpg>)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

4. Μυκηναϊκό αγγείο με διακόσμηση οκτάποδος, 15ος αιώνας π.Χ., © Ελένη Παπακυριάκου/Αναγνώστου, http://www.sikyon.com/Mykinai/Art/art_gr11.html

5. David Clarke, Analytical Archaeology, London, 1968.

6. Cycladic Figurine, Goylandris Master, c.2600BC Greece, Painted Marble, H:63.4cm/ 2ft 1 in, Goulandris Museum of Cycladic Art, Athens, <http://martihgallery.blogspot.gr/>

7. "Cycladic "frying pan" with ship" από τον Phso2 - Έργο αυτού που το ανεβάζει. Υπό την άδεια CC BY 3.0 μέσω Wikimedia Commons - [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cycladic %22frying pan%22 with ship.JPG#/media/File:Cycladic %22frying pan%22 with ship.JPG](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cycladic_%22frying_pan%22_with_ship.JPG#/media/File:Cycladic_%22frying_pan%22_with_ship.JPG)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

8. <http://www.greeceathensaegeaninfo.com/h-greek-islands/crete/heraklion-pre3.htm>
9. Jug from Ayios Onoufrios. Early Minoan I or beginning of Early Minoan II, c. 2500. Clay., <http://www.ou.edu/finearts/art/ahi4913/aegeanhtml/minoanpottery1.html>
10. <http://www.leeabbamonte.com/europe/crete-for-easter.html>
11. Syros - Image credit to Visit Greece - Greek National Tourist Organisation GNTO, <http://www.charterworld.com/index.html?sub=Syros-Yacht-Charter>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

12. Πολιόχνη. Μακέτα του οικισμού της Πρώιμης Χαλκοκρατίας (φάσεις Κυανή, Πράσινη, Ερυθρά και Κίτρινη), Πολιόχνη Λήμνω εν αμιχθαλοέσση. Ένα κέντρο της πρώιμης εποχής του Χαλκού στο Βόρειο Αιγαίο, Υπουργείο Αιγαίου, ΥΠΠΟ-Κ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων-Scuola Archeologica Italiana di Atene, Αθήνα 1997, σ. 128-129, © Scuola Archeologica Italiana di Atene, Επεξεργασία: ΙΜΕ,

<http://www.fhw.gr/chronos/02/islands/gr/habitation/eb/index1.html>

13. "Poliochni Lemnos central granary" από τον TB5050 07:57, 24 Φεβρουαρίου 2008 (UTC) - TB5050 07:57, 24 Φεβρουαρίου 2008 (UTC). Υπό την άδεια Attribution μέσω Wikimedia Commons -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poliochni_Lemnos_central_granary.jpg#/media/File:Poliochni_Lemnos_central_granary.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

14. "ΛΗΜΝΟΣ ΧΙΟΝΙΑ 2006 079" από τον / TB5050 at Ελληνικά Wikipedia - Έργο αυτού που το ανεβάζει. Υπό την άδεια Attribution μέσω Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:%CE%9B%CE%97%CE%9C%CE%9D%CE%9F%CE%A3_%CE%A7%CE%99%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%91_2006_079.jpg#/media/File:%CE%9B%CE%97%CE%9C%CE%9D%CE%9F%CE%A3_%CE%A7%CE%99%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%91_2006_079.jpg

15. Lesbos, Thermi. Plan of Thermi IV, Naumann, R., Architektur Kleinasiens von ihren Anfaengen bis zum Ende der hethitischen Zeit, Verlag Ernst Wasmuth, Tuebingen 1971, p. 223, fig. 287, © Verlag Ernst Wasmuth Tuebingen, Image processing: FHW, <http://www.fhw.gr/chronos/02/islands/en/habitation/eb/index2.html>

16. <http://lakodaemon.co.uk/the-sea-raiders-part-2/>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

17. Bogdan Rutkowski, Petsophas, A Cretan Peak Sanctuary, 1991

18. Bogdan Rutkowski, Petsophas, A Cretan Peak Sanctuary, 1991

19. Κάτοψη του ανακτόρου της Κνωσού, Myers, J.W., Myers, E.E. και Cadogan, G. (εκδ.), The Aerial Atlas of Ancient Crete, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California 1992, σ. 126, εικ. 17.3, © University of California Press, Επεξεργασία: ΙΜΕ, <http://www.fhw.gr/chronos/02/crete/gr/habitanace/index5c.html>

20. Αρχαιολογικός χώρος Παλαίικαστρου, Σχεδιαστική αποτύπωση της πόλης του Ρουσσολάκκου, Φωτο: © Δήμος Ιτάνου, <http://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?ID=14894&lng=1>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

21. Leonardo's vitruvian man,

<http://leonardodavinci.stanford.edu/submissions/clabaugh/history/leonardo.html>

22. Tholos Tomb B, <http://apesokari.jimdo.com/tholos-tomb-b-%CE%BF-%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CF%89%CF%84%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%AC%CF%86%CE%BF%CF%82-%CE%B2/>

23. http://travelingclassroom.org/wp-content/uploads/2012/07/malia_plan2.jpg

24. Aegina V. Plan and reconstruction of the settlement and fortification wall. 2200-2050 BC, Walter, H. and Felten, F., Die Vorgeschichtliche Stadt. Befestigungen-Haeuser-Funde, Alt-Aegina III:1, Philipp von Zabern, Mainz am Rhein 1981, p. 29, fig. 21-22, © Philipp von Zabern, Image processing: FHW,

<http://www.fhw.gr/chronos/02/mainland/en/eh/habitation/organization/index2.html>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

25. Αρχαιολογικός χώρος Παλαίκαστρου, Κάτοψη ισογείου κτηρίου 5 Φωτο: © Δήμος Ιτάνου, <http://www.gtp.gr/TDirectoryDetails.asp?ID=14894&Ing=1> (image: <http://www.gtp.gr/MGfiles/travel/image13087%5B518%5D.jpg>)

26. Athlete/Kouros/Sky Deity, Palaikastro, 1600BC, <http://www.biroz.net/words/minoan-pe2.htm> (image: <http://www.biroz.net/words/images-minoan/athlete-palaikastro-1600bc.jpg>)

27. Knossos: Sacred Grove and Dance Fresco (D. Riccardi-Percy after Evans, Palace of M inos III, Pl. XVIII), <http://www.athenapub.com/11court.htm>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

28. Κάτοψη του ανακτόρου της Κνωσού, Myers, J.W., Myers, E.E. και Cadogan, G. (εκδ.), The Aerial Atlas of Ancient Crete, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California 1992, σ. 126, εικ. 17.3, © University of California Press, Επεξεργασία: ΙΜΕ, <http://www.fhw.gr/chronos/02/crete/gr/habitanace/index5c.html>
29. http://travelingclassroom.org/wp-content/uploads/2012/07/malia_plan2.jpg
30. Cyprian Broodbank, An Island Archaeology of the Early Cyclades, Cambridge, 2002
31. Ε. Μαντζουράνη, Η προϊστορική Κύπρος, Αθήνα, 2001
32. Ε. Μαντζουράνη, Η προϊστορική Κύπρος, Αθήνα, 2001
33. David Frankel, Middle Cypriot white painted pottery: An analytical study of the decoration (Studies in Mediterranean archaeology), Gotteborg, 1974

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων εικόνων/φωτογραφιών:

34. Fernandez, D.C. et al. (eds), *Space and Spatial Analysis in Archaeology*, Calgary: University of Calgary Press, 2006

35. Fernandez, D.C. et al. (eds), *Space and Spatial Analysis in Archaeology*, Calgary: University of Calgary Press, 2006

36. Fernandez, D.C. et al. (eds), *Space and Spatial Analysis in Archaeology*, Calgary: University of Calgary Press, 2006

37. Donald Preziosi, *Minoan Architectural Design: Formation and Signification*, Berlin, 1983

38. Donald Preziosi, *Minoan Architectural Design: Formation and Signification*, Berlin, 1983

